

KIBRIS TÜRK MÜCADELE TARİHİNDE BİLİNMEYENLER VE CESUR BİR TÜRK KADINI

Doç Dr. Ulvi Keser

Atılım Üniversitesi

İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Bugün sizleri çok özel; ancak son derece kahraman ve cesur bir Kıbrıs Türk kadını ile tanıştıracam. Savaşın belki de en berbat ve acımasız yönü sivillere ve genellikle de kadınlara yönelik tarafıdır ve bunu yakın dönemde en çok yaşayanlar ise Kıbrıs adasıdır. Kıbrıs özellikle 1950'li yıllardan itibaren yaşanması zor bir yer olmuştur. Yunanistan destekli EOKA örgütünün emekli bir Yunan subayı olan Georges Grivas (1959 yılında Yunanistan'a dönüşünde Yunan Meclisi tarafından kendisine bir gecede Korgenerallik rütbesi verilen) tarafından 1 Nisan 1955 günü adayı kan gölüne çevirmesinin ardından terör ve tedhiş hareketleri daha sonraki süreçte adadaki Rumlara ve Kıbrıs Türklerine de yansımaya başlar. Bu bağlamda karşımıza çıkan örnek Kıbrıslı Türk kadını ise Tuncel Tilki'dir. Arkadaşlarının Gülten olarak hitap ettiği Tuncel, Lefkoşa Ortaköylü Hasan Ağa ile Emine Hanım'ın 6 çocuğundan dördüncüsüdür ve EOKA terörü başladığında henüz 17 yaşında Lefkoşa'da Viktorya Kız Lisesi'nde okuyan bir genç kızdır.

1 NİSAN 1955 VE EOKA'NIN ORTAYA ÇIKMASI

Öte yandan Yunanistan hükümetinin ve Kıbrıs Rumlarının Birleşmiş Milletlerde diplomatik yoldan bir sonuca varamaması şiddet ve terör yoluyla emellerine ulaşma gayretine dönüşür. Bu konuyla ilgili olarak bilinmesi gereken husus ise Kıbrıs Rum lideri Başpiskopos Makarios ve George Grivas'ın Kıbrıs milliyetçisi değil, Yunan milliyetçisi olduklarından, gayeleri iki toplumlu bağımsız bir devlet kurmak değil, Kıbrıs Türklerine hiç yer vermeyen Enosis (Yunanistan'la birleşme) ve adanın Yunanlaştırılmasıdır. Yunanistan'ın büyük desteğiyle 1955 yılı ortalarında kuruluşunu tamamlayan EOKA (Ethniki Organosis Kibriyon Agoniston)¹ tedhiş örgütünün siyasî lideri Makarios, askerî lideri ise Yunanistan iç savaşı sırasında "X" kod adıyla bir yeraltı örgütü kuran ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra örgütü aşırı uçta partileştiren George Grivas'tır. "Kıbrıs Mücadelesi Ulusal Örgütü" olarak adlandırılan bu örgütün ulusal kavramıyla kastettiği Elen düşüncesi ve Enosis fikrinden başka bir şey değildir.² 1950 yılı başında adanın nüfus çoğunluğunun Rumlarda olduğunu ileri sürerek adada bir halk oylaması yaptıran ve daha sonra da Birleşmiş Milletlere müracaat eden Yunanistan bu müracaatının

¹ General Grivas, **Guerrilla Warfare**, Londra, 1964, s. 109

² R. R. Denktash, **The Cyprus Triangle**, Lefkoşa, 1982, s. 22.

reddedilmesi üzerine Kıbrıs adasının silahlı mücadeleyle Yunanistan'a bağlanması yönünde girişimlere başlar ve EOKA tedhiş örgütünü kurdurur. İngilizler yanında Türkleri de adadan atmak ve ortadan kaldırmak niyetinde bulunan EOKA'nın kasabalarda teşkil ettiği ve polis arabalarına saldırı düzenlemek, askeri birliklere, askerlere, askeri kamplara saldırmak ve İngiliz İstihbarat Servisi'ne mensup olanları öldürmeye yönelik çalışan kasaba gruplarının yanında sadece İngilizleri ve Türkleri katletmeye yönelik olarak kasaba ve köylerde diğerlerinden bağımsız çalışan ve özellikle el bombası ve yakın dövüş konusunda eğitim gören grupları da faaliyetlerini iyice hızlandırırlar.

KIBRISLI TÜRKLERİN EOKA KARŞISINDAKİ MÜCADELELERİ

EOKA'nın önce İngilizlere, daha sonra da Türklere ve kendilerine yardım edip destek olmayan Rumlar da dahil bütün ada insanına karşı giriştiği terör ve tedhiş hareketleri karşısında Kıbrıslı Türkler de önce çok küçük çaplı ve bölgesel örgütlenmelerin içerisine girmeye ve kendilerini ellerinden geldiğince Rum saldırılarından korumaya çalışırlar.³ Aynı örgütlenme ve teşkilatlanma faaliyetleri hemen bütün köylerde yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır.⁴ Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği isimli teşkilatlanma konusunda sağlıklı bilgi olmamakla beraber bu oluşumun da fazlaca etkili olmadığı ve Kıbrıslı Türkler tarafından oluşturulan mahalli ve yetersiz bir teşkilatlanma olduğu düşünülmektedir.⁵

Aynı günlerde kendi aralarında örgütlenmeye çalışan ve bir şeyler yapmanın gerekliliğine inanan Kıbrıslı gençler Türkiye'de de böyle organizasyonların içine girerler ancak bunlar son derece etkisiz ve duygusal çabalardan öteye gitmez.⁶ Siyaset sahnesinde Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Raif Denктаş'ın liderliğinde haklarını savunma mücadelesine girişen bu insanlar siyasi, kültürel, sosyal gelişmelerin yanı sıra askeri alanda da Türk insanının yazgısıyla doğrudan ilgili bir başka çalışmanın içerisine girerler. Özellikle EOKA terör örgütünün ortaya çıkmasıyla birlikte bütün ada sathında Türkler üzerinde yoğunlaşan saldırılar Türk gençlerinin kendi aralarında gizlice teşkilatlanmalarına sebep olur ve teşkilatlanmaya giden adım da böylece atılmış olur.⁷ Kendi aralarında iptidai usullerle teşkilatlanan bu gençler ilk etapta Karaçete isimli teşkilat bünyesinde toplanırlar. Ancak yapılanlar Türk bölgelerinde yaşayan tek tük Rum aileleri taciz etmekten ileriye geçmeyen disiplinden uzak hareketlerdir.⁸ Karaçete'yi oluşturanlar ise daha çok kasaplardır.⁹

³ Mustafa Tunçalp ile 18 Ekim 2002 tarihinde yapılan görüşme.

⁴ İsmail Bozkurt'tan aktaran **Ortam**, 26 Mayıs 1995.

⁵ Aydın Samioğlu ile 2 Aralık 2004 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

⁶ **Ortam**, 7 Şubat 1996.

⁷ Mehmet Y. Manavoğlu ile 25 Ağustos 2004 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.

⁸ **Halkın Sesi**, 5 Temmuz 1955.

⁹ Erdoğan Tilki ile 10 Temmuz 2003 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.

EOKA'nın tedhiş, terör, baskı ve yıldırma hareketlerinin Türkleri de hedef olarak öldürmeye varan şiddet hareketlerinin baş göstermesi üzerine Dr. Fazıl Küçük'ün gayretleriyle Volkan kurulu¹⁰ ancak özellikle küçük merkezlerde ve özellikle köylerde mahalli örgütlenmeler de devam etmektedir. ¹¹ Adını **“Var Olmak Lazımsa Kan Akıtmamak Niye”** ifadesinin baş harflerinden aldığı iddia edilen Volkan teşkilatının ilk nüvesi Dr. Fazıl Küçük tarafından 1955 yılı Nisan ayında görüş birliğine vardığı arkadaşı Şakir Özel'le beraber atılır. Parti Başkanı olması münasebetiyle teşkilatın faaliyetlerini perde arkasından idare eden Dr. Küçük bir yandan siyasal faaliyetler yaparken bir yandan da Kıbrıs Türk halkını teyakkuz durumunda tutarak onları bilinçlendirmeye çalışır ve hürriyet mücadelesinin meşalesini de böylece ateşler. EOKA mensuplarına göre ise Volkan'ın ve daha sonra da TMT'nin¹² kuruluşunda Kıbrıslı Türkleri cesaretlendiren ve arkalarında duran İngilizlerdir. Rumlara göre İngilizler, Volkan teşkilatını desteklemeseydi adada azınlık durumunda bulunan Kıbrıslı Türklerin EOKA'ya karşı bu şekilde karşı koyması ve mümkün olmazdı. Bu şekilde örgütlenme çabaları içine giren Volkan örgütü bir yandan da dağıttığı bildirimlerle varlığını gerek Rumlara ve gerekse Kıbrıslı Türklere duyurmaya çalışır ancak henüz ciddi bir organizasyon söz konusu değildir. Grivas'a göre ise Volkan üyeleri gizlice Türkiye'den gelmiş genç Türk subayları ve İngiliz istihbarat görevlileri tarafından eğitilirler. Ancak bir süre sonra Kıbrıs Türk halkına moral ve motivasyon kazandırmak amacıyla Volkan teşkilatının ilk bildirimleri de kamuoyuyla buluşmaya başlar.¹³ Öte yandan Kıbrıslı Türkler arasında Türklük bilinci ve kendini müdafaa etme konusunda kıpırdanmalar böylece daha bariz şekilde görülmeye başlar.

1 Nisan 1955 tarihinden itibaren Kıbrıs'ı tam manasıyla kan gölüne çeviren ve başta Valilik, Müsteşarlık Dairesi ve İngiliz Genel Karargâhı olmak üzere Lefkoşa, Mağusa, Larnaka ve Limasol'da bombalar patlatıp radyo istasyonunu ateşe veren ve sokaklarda ihtilal beyannameleri dağıtan¹⁴ EOKA lideri Grivas birçok adamı öldürüldüğünden, tutuklanıp hapse atıldığından veya idam edildiğinden örgütünü yeniden toparlayabilmek için yeni planlar hazırlamaya başlar. 16 Ağustos 1956 yılındaki 10 günlük bir suskunluk dönemi haricinde o güne kadar silahlarını hiçbir şekilde susturmayan Grivas pek çok militanı Kıbrıs ve İngiltere'de hapse atılınca siyasi çözüm arayışlarına destek olmak amacıyla 14 Mart 1957'de **“İngiltere ve Kıbrıslıların hakiki lideri Başpiskopos Makarios arasında yeniden müzakerelere girilmesini kolaylaştırmak için Başpiskopos serbest bırakılır bırakılmaz**

¹⁰ Avrupa, 8 Şubat 1998.

¹¹ Mehmetali Tremeseli'den aktaran Ortam, 24 Nisan 1992.

¹² TMT'de görev alanlar gündüz normal işlerini, geceleri de teşkilatın işlerini veya eylemlerini gerçekleştirirler. Bu nedenle yeraltı teşkilatlarında çalışanlar “gündüz külahlı, gece silahlı” olarak tanımlanırlar.

¹³ KTMA, TMT Bildirimleri Koleksiyonu.

¹⁴ Halil Fikret Alasya, Kıbrıs Tarihi Ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri, Ankara, 1964, s. 148.

bütün faaliyetlerimizi muvakkaten durdurmağa hazırız.¹⁵ diyerek sözde mütareke ilanında bulunur; ancak, Dr. Fazıl Küçük bunu aldatmaca olarak nitelendirir.

Volkan örgütlenmesi sonrasında teşkil edilen örgütlerden birisi de 9 Eylül isimli olanıdır. Karaçete mensuplarıyla mukayese edildiklerinde daha eğitimli ve bilgili gençlerden kurulu olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde 9 Eylül ismi Kıbrıslı Türkler tarafından özellikle seçilmiş, önemli bir tarihtir. Çünkü gerek İzmir'in Yunan'dan temizlenip kurtuluşu ve gerekse 1571'de Kıbrıs'ın fethi sırasında Lefkoşa'nın fethi hep aynı tarihte olur.

VOLKAN ÖRGÜTLENMESİ VE TUNCEL TİLKİ

EOKA'nın 1 Nisan 1955 tarihinden itibaren Kıbrıs adasında silahlı mücadeleye girmesi ve hemen ardından İngilizlere, Türklere ve kendilerine yardım ve yataklık etmeyen Rumlara karşı giriştiği kıyım ve terör ortamında Kıbrıs Türkleri de nefsi müdafaa mücadelesine girmişlerdir. Bu dönemde karşımıza çıkan insanlardan birisi de Tuncel Tilki'dir. Kendisinden önce vefat eden erkek kardeşinin ismini aile ona vermiştir; ancak ne genç kızlığını yaşayabilir ne de düzenli olarak okuluna devam edebilir. Kıbrıslı Türklerin kendilerini korumaya yönelik teşkilatlanma faaliyetleri sırasında bir anda kendisini tam da çatışmaların içerisinde bulur. Tıpkı EOKA'nın Rum kızlarını kendi kanlı teşkilatına aldığı gibi, 1955–57 sürecinde adada etkin olan Dr. Fazıl Küçük'ün kurduğu Volkan (Teşkilat ismini Var Olmak Lazımsa Kan Akıtmamak Niye ifadesinin baş harflerinden almaktadır.) teşkilatı da genç kızları Rum terörüne karşı can ve namuslarını koruyabilmek amacıyla bu Türk direniş örgütüne almakta ve onları Rum bölgelerinde ve özellikle de EOKA terör örgütünün faaliyette bulunduğu yerlerde bazen ajan, bazen kurye olarak kullanmaktadır. Türk nüfusun adada son derece az olduğu ve Rumlara karşı mücadelenin güçlüğü göz önüne alınacak olursa Kıbrıs Türklerinin bu mücadelesinde yaşlı genç ayrımı göz edilmeksizin gönüllü ve cesur bütün insanlardan istifade yoluna gidilir. Bu durum Kıbrıs Türklerinin Kuvayı Milliye Mücadelesi olarak adlandırılan özellikle 1955-1963 dönemi göz önüne alındığında Sakarya Muharebesi öncesinde İngiliz yazar Ann Bridge'in "Devrim Yolu" olarak adlandırdığı Küre Dağları'ndan kağnılarla silah ve askeri malzeme taşıyan fedakar ve kahraman Türk kadınlarının takındıkları tavırdan pek de farklı değildir. Tuncel Tilki de Ayfer Hasan, Ümran Behiç, Selma Hasan, Sevim Ülfet gibi arkadaşlarıyla bir spor kulübünde yemin ettirilerek teşkilata alınır ve Lefkoşa'da toplantılara katılmaya başlar. Özellikle 1955–1974 sürecinde Kıbrıs Türklerinin EOKA terörüne karşı verdikleri mücadelede özellikle Doğan Türk Birliği, Yenicami, Çetinkaya, Baf Ülkü Yurdu, Ortaköy gibi pek çok spor kulübü son derece önemli rol oynamaktadır. EOKA'ya karşı alınacak her türlü savunma tedbirleri, her türlü toplantılar ve önemli kararların alındığı yerler bu spor kulüpleridir.

¹⁵ Fikret Kürşad, **Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi**, İstanbul, Haziran 1978, s. 165.

Bu bağlamda Lefkoşa'da bulunan Ortaköy spor kulübü binasında yemin ettirilen Kıbrıslı Türk genç kızlar da Volkan teşkilatına alınırlar ve kendilerine çeşitli görevler verilir. Zaman zaman Lefkoşa'nın en tehlikeli bölgesi olarak nitelendirilen ve EOKA'nın eli kanlı adamlarından Nikos Sampson'un pek çok masum insanı öldürmekle övündüğü Uzunyol'a, Baf Kapısı'na, ayrıca Rumların ve özellikle EOKA mensuplarının toplandıkları bölgelere giderler, İngiliz üslerinde casus olarak çalışırlar ve EOKA'nın nerelere baskın yapacağını öğrenip kimsenin dikkatini çekmeyecek şekilde görevi tamamlayarak geri dönerler. Tuncel Tilki de bu kapsamda yaklaşık 8 ay boyunca mükemmel İngilizce ve Rumca bilmesi sayesinde halen Kıbrıs Rum kesiminde kalan İngiliz özerk bölgesindeki İngiliz askeri üslerinde casusluk yapar ve topladığı bilgileri VOLKAN karargâhına ulaştırır. EOKA kuşatması altındaki köylerden sağlıklı haber alınabilmesi, farklı karargahlara haber iletilmesi, hasta ve yaşlılara ilaç ve gıda yardımı ulaştırılması gibi farklı görevler de hep bu genç kızlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu arada bu tip faaliyetlerde görev alan Rum ve Türk kızlarının genellikle bisikletli olması yüzünden İngiliz idaresi ise 27 yaşın altındaki herkese bisiklete binme yasağı getirmek zorunda kalır. Tuncel tilki kendisine verilen pek çok tehlikeli görev dışında adanın Yunanistan'a ilhakını önlemek ve Kıbrıs Türklerinin sesini duyurmak amacıyla yapılan mitinglere de katılır ve bu mitinglerde 'Ya Volkan Ya Ölüm.' 'Ya Taksim Ya Ölüm.' diye bağırır, ayrıca 'En Büyük Desteğimiz Anavatan. Yaşasın Volkan, Kahrolsun EOKA.' şeklinde pankartlar taşır. 1958 yılından itibaren Türkiye'nin devreye girmesiyle birlikte Türk hükümetinin meşru onayı ve direktifleri sonrasında tamamen profesyonel ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu subaylar idaresinde kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı'nın devreye girmesiyle Volkan teşkilatı da tarihteki yerini alacaktır. Tuncel Tilki ailesinin bütün bireyleri gibi TMT için mücadele etmeye başlar ve kendisine verilen görevleri kahramanca yerine getirir.

Tuncel Tilki bu tehlikeli görevi esnasında bir gün EOKA'ya ait bir fotoğraf stüdyosunda kendisinden şüphelenen bir papaz tarafından yakalanmaktan bir İngiliz'in evine sığınarak kıl payı kurtulur. Ertesi gün Rum gazetelerinde fotoğrafı yayımlanmıştır ve aranmaktadır. Adadaki İngiliz idaresinin esasen EOKA tedhiş örgütüne yönelik olarak uyguladıkları sıkıyönetim kapsamında üzerinde tek bir merminin bulunması bile idam sebebidir ve sokağa çıkma yasağının uygulandığı saatlerde sokağa çıkan, sıkıyönetim uygulamalarına muhalif girişimlerde bulunan herkes son derece ağır bir şekilde cezalandırılmaktadır.

Kıbrıslı Türkler bir yandan Karaçete, Volkan, Dokuz Eylül gibi teşkilatlarla EOKA'ya karşı mücadele ederken 27-28 Ocak 1958 tarihinde Lefkoşa'da EOKA faaliyetlerine göz yuman İngiliz idaresine karşı da bir gösteri düzenlenir ve İngiliz idaresinin yanlı siyaseti protesto

edilir. Bu gösteride en başta yürüyenlerden birisi de Tuncel Tilki'dir. Ancak ne acıdır ki kalabalığın gösterinin sonunda sessiz bir şekilde dağılmaya başladığı bir anda İngiliz askerlerin göstericilerin üzerine Land Rover araçlarla saldırması sonrasında olaylar iyice tırmanır ve 7 Kıbrıslı Türk hayatını kaybeder. Bu arada Tuncel Tilki ise yere düşmüştür; gözlerinin önünde 4 masum Türk'ün İngilizlerce öldürüldüğünü görünce hemen doğrulur ve beline sardığı Türk bayrağını çıkararak sallamaya başlar. Diğer elinde ise gaz bidonu vardır ve arkadaşlarıyla Girne Kapısı yakınlarında Rumların Ford Garajı denilen garajını ateşe verir. Olaylı iki günden sonra İngilizler mitingde çektikleri fotoğrafları gazeteler aracılığıyla yayımlayıp onu da kara listeye alırlar ve hakkında ölüm emri verirler. Bundan sonraki 2 yıl ise onun için tam bir ıstırap haline dönüşür. Bir yandan Kıbrıs Türkleri için mücadele ederken bir yandan da yakalanmamaya çalışır, ta ki 21 Nisan 1960 gününe kadar. Ne okuluna devam edebilmiştir ne de huzurlu bir hayatı olmuştur. O günden kalan tek hatırası ise İngiliz askeri aracının parmaklarının üzerinden geçerken bıraktığı izlerdir. 21 Nisan 1960 günü evlenmek üzere Larnaka'dan gemiyle İskenderun'a gidecektir ve geminin kalkmasına az bir süre kalmıştır; ancak onun pasaportunu kontrol eden EOKA'cı polis ondan şüphelenmiştir ve 'Burada bekleyin.' diyerek gemiden iner. Tuncel Tilki başlangıçta gayet rahattır; ancak onu tanıyan bir Türk gümrük görevlisi 'Kızım seni tutuklayacaklar. Hemen geminin içinde bir yerlere saklan.' diyince pasaportunu ve kimliğini bırakıp gemiye koşar ve saatlerce hiç kıpırdamadan orada kalır. Rumların bütün aramalarına rağmen bulunamayınca da gemi Türkiye'ye doğru hareket eder. Böylece o günden beri yaşamakta olduğu Türkiye'ye pasaportsuz ve kimliksiz olarak girer;

İngilizler, bizim isimlerimizi bulamayınca miting sırasında çektikleri fotoğrafları gazeteler ve televizyon aracılığıyla yayımlayıp bizi de kara listeye aldılar ve hakkımızda ölüm emri verdiler. Hatta ben bundan yaklaşık 2 yıl sonra evlenmek üzere Larnaka'dan gemiyle İskenderun'a gidiyordum. Hiç unutmuyorum 21 Nisan 1960 günüydü.

Geminin kalkmasına az bir süre kalmıştı ve benim pasaportumu kontrol eden polis 'Burada bekleyin.' diyerek gemiden indi ve kendi binasına girdi. Başlangıçta hiç şüphelenmemiştim ancak beni tanıyan, soyadını şimdi hatırlayamadığım Mustafa Bey 'Kızım seni tutuklayacaklar. Hemen geminin içinde bir yerlere saklan.' diyince pasaportumu ve kimliğimi bırakıp geminin içinde bir yerlere saklandım ve İskenderun'da Türk topraklarına ayak basıncaya kadar yerimden kıpırdamadım. Gelip beni buluncaya kadar da geminin hareket etmesi gerektiğinden ben de canımı kurtardım; ancak Türkiye'ye pasaportsuz ve kimliksiz, yani kaçak olarak gelebildim."

Bugün Türkiye'nin Kıbrıs'a en yakın noktası olan Anamur'da eşi Nazmi Bey'le mutlu bir hayat sürmekte olan bu güzel ve kahraman kadını Kıbrıs toprağını vatan yaptığı için ben çok seviyorum ve hürmetle ellerinden öpüyorum çünkü o benim biricik annem.